

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України
щодо зменшення тиску на бізнес»
*(реєстр. № 9399 від 19.06.2023 р.)**

Законопроект «спрямований на усунення практики застосування Кримінального процесуального кодексу України як інструменту зловживань та у спосіб, що не відповідає меті кримінальної відповідальності та формування правових гарантій ведення підприємництва, прискорення здійснення досудових розслідувань та судових проваджень».

Підтримуючи актуальність удосконалення положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), вважаємо за доцільне, насамперед, зазначити, що необхідність такого удосконалення потребує належного обґрунтування із наведенням практики застосування відповідних норм. Формулювання в пояснювальній записці до законопроекту на кшталт «на сьогоднішній день в Україні склалася практика використання кримінальних проваджень як засобу тиску на бізнес, зокрема у контексті використання в кримінальних провадженнях на різних його стадіях штучно створених чи підроблених доказів задля вилучення та арешту майна підприємства, щодо якого вчиняється тиск» – не може розцінюватися як належне обґрунтування.

Частина третю статті 172 КПК України пропонується після слів «без додержання вимог статті 171 цього Кодексу» доповнити словами «або під час розгляду такого клопотання встановлено його обґрунтування (повністю чи частково) штучно створеними чи підробленими доказами», і в такому випадку клопотання про арешт майна, на думку авторів законопроекту, необхідно повернути прокурору / цивільному позивачу для усунення недоліків.

Окрім того, що в такій нормотворчій конструкції простежується алогічний і навіть незаконний причинно-наслідковий зв'язок (прокурор подає штучно створений доказ, а слідчий суддя (суд) повертає клопотання для усунення недоліків – такі дії підпадають під ознаки кримінальних правопорушень, передбачених статтями 372, 384 Кримінального кодексу України), не враховано і процесуальні правила доказування. Зокрема, докази повинні бути належними і допустимими (статті 85, 86 КПК України). Категорично недопустимим є доказ, отриманий внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією і законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

У кримінальному провадженні повернути процесуальний документ для усунення недоліків – означає, що такі недоліки: (а) мають процесуальний характер, тобто неправильне оформлення, відсутність якихось елементів, реквізитів тощо; (б) підлягають усуненню; (в) не впливають на матеріальну сутність питання, яке піднімається у процесуальному документі.

Фальсифікація доказів, яка включає як їх підробку, так і штучне створення, є кримінальним правопорушенням, що підлягає розслідуванню, і

суд не вправі виконувати цю функцію. Суд може лише визнати доказ недопустимим і не врахувати його у кримінальному провадженні, обґрунтувавши своє рішення.

Має місце неузгодженість пропонованих абзацу 2 частини шостої статті 206, пункту 4 частини другої статті 284 та частини першої статті 373 КПК України, адже наявність штучно створених і підроблених доказів пропонується визнавати самостійною підставою для закриття кримінального провадження та виправдання особи. А в частині першій статті 373 КПК України йдеться про підстави для закриття кримінального провадження, передбачені пунктами 1 та 2 частини першої статті 284 цього Кодексу, тобто без урахування самостійності цієї підстави.

Штучність, спотвореність, неправдивість доказів є їх якісними ознаками, але сам доказ засвідчує наявність / відсутність певного факту, певної обставини, що має значення для вирішення завдань кримінального провадження. Тобто штучний доказ створюється, наприклад, для підтвердження факту кримінального правопорушення, вини або невинуватості конкретної особи тощо. Підстави для закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи, визначені у статті 284 КПК України, саме вказують на необхідність підтвердження їх відповідними допустимими доказами. Доповнення частини другої цієї статті окремим пунктом 4 утворюватиме правову невизначеність: обґрунтування обвинувачення неправдивими (штучно створеними) доказами свідчить про наявність передбаченої пунктом 3 частини першої статті 284 КПК України обставини «не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді» або обставин, вказаних у пунктах 1, 2 – відсутність події кримінального правопорушення, відсутність в діянні складу кримінального правопорушення, залежно від того, на що саме спрямовані підроблені докази. Окрім того, виникає питання щодо пропозиції відносно часткового обґрунтування обвинувачення штучними (неправдивими) доказами й наслідку – закриття кримінального провадження – такий підхід суперечить завданням, визначеним у статті 2 КПК України.

Якщо у кримінальному провадженні буде встановлено, що обвинувачення ґрунтується на недопустимих доказах, зокрема і штучно створених чи підроблених, прокурор повинен відмовитися від підтримання обвинувачення – це охоплюється чинною редакцією частини першої статті 340 КПК України, адже наявність таких доказів свідчить про те, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*